

“Gol Kralı” Romanına Sosyolojik Yaklaşım: Elliler Türkiye’inde Futbol ve Toplum

Mert Kerem ZELYURT

Marmara Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Spor Yöneticiliği Bölümü

<https://orcid.org/0000-0002-2766-4996>

Özet

Roman ve öykü gibi edebiyat eserleri, yaratıcı yazarların tasarladığı kurmaca bir dünyayı resmeder. Edebi sanatlarla estetize edilen gerçeklik, metinde “yazınsal gerçeklik” olarak belirir. Bununla birlikte düş gücüyle ve fantastik öğelerle örülü eserler dahi, içinde bulunduğu toplumun olgularıyla ilintili ipuçları sunar. “Mizah” da ironi yüklü diliyle, içinde bulunduğu toplumun ifadesi olarak, yerine göre toplumsal yapının ve sistemin eleştirisini üstlenebilen bir edebiyat koludur. Muhafız bir aydın ve mizahçı kimliğiyle Aziz Nesin, halk yararına benimsediği mizah perspektifiyle, metinlerinde bir toplumsal yapı unsuru olan “modern spor”un eleştirisini yapmıştır. Bu çalışmada yazarın “Gol Kralı” adlı romanını sosyolojik açıdan çözümlemek amaçlandı. Üslup, anlatım unsurları, biçim, estetik gibi metne bağlı öğeleri dikkate alan bir tahlil anlayışından ziyade; kurgusal metin üzerinden toplum gerçeklerine nüfuz etmeye odaklı “Edebiyat Sosyolojisi” yöntemi benimsenmiştir. Bu bağlamda Ömer Naci Soykan’ın önerdiği “Edebi Harita”-“Nesnel Harita” karşılaştırmasını ve romanın mesajını dikkate alan yaklaşım uygulandı. Romanda çarpıtılmış spor anlayışının görünümleri resmedilmiş, toplum yararına olmayan bir spor düzeninin eleştirisi yapılmıştır. Başlıca karakterler olan mirasyedi Sait Sarıoğlu ve magazin figürü Kerkenez Sevim etrafındaki yozlaşmış ilişkiler ağı ve futbol dünyasındaki entrikalar ironik dille serimlenir. Oyunbaz kulüp yöneticileri, spor basınında asparagas habercilik ve manipülasyon, futbol-siyaset ilişkisi, şike gibi olgular makro sosyal sistemin bir ürünüdür. Toplumu oluşturan milyonlar sporu zindelik, sağlık ve kuvvetlenmek amaçlı yapmaktan ziyade, seyrederek ve konuşur durumdadır. Asli ülke sorunlarına kafa yormaktan ziyade yediden yetmişe herkesin spor sayfalarına meftun olduğu, futbol hastalığına tutulduğu bir toplumdaki olumsuz durum ve kişiler resmedilir. Son tahlilde eserde futbol üzerinden toplumun eleştirisi yapıldığı söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Aziz Nesin, edebiyat sosyolojisi, futbol, mizah, spor sosyolojisi

Sociological Approach to the novel “ King of Goals”: Football and society in Turkey in the Fifties

Abstract

Literary Works such as novels and stories depict a fictional world designed by creative writers. Reality, aestheticized by literary arts, appears in the text as “literary reality”. However, even Works woven with imagination and fantastic elements offer clues about the facts of the society in which they exist. “Humor” is a branch of literature that, with its irony-laden language, can undertake criticism of the social structure and system when appropriate, as an expression of the society it is in. As an opposition intellectual and humorist, Aziz Nesin criticized “modern sports”, an element of social structure, in his texts with his perspective of humor for the benefit of the public. In this study, it was aimed to analyze the author’s novel “King of Goals” from a sociological perspective. Rather than an understanding of analysis that takes into account text-related elements such as style, narrative elements, form and aesthetics; the “Sociology of Literature” method which focuses on penetrating the realities of society through fictional text has been adopted. In this context, the approach that took into account the “Literary Map”-“Objective Map” comparison suggested by Ömer Naci Soykan and the message of the novel was applied. In the novel the distorted understanding of sports is depicted and a sports system that is not beneficial to society is criticized. The corrupt relations network around the main characters, the heiress Sait Sarioğlu and the tabloid figure Kerkenez Sevim and the intrigues in the football world are revealed in an ironic manner. The phenomena such as playful club managers, sloppy reporting and manipulatiiin in the sports press, football-politics relationship, and match-fixing are a product of macro social system. Millions of people who make up the society watch and talk about sports rather than doing it for fitness, health and strengthening. Rather than focusing on the real country’s problems, the negative situations and people in a society where everyone from age to age are fascinated by sports pages and are addicted to football are portrayed. In the final analysis, it can be said that the work criticizes society through football.

Key Words: Aziz Nesin, sociology of literature, football, humor, sociology of sports

SUMMARY

Although literary genres such as novels and stories are fictional and imaginative; it is fed with information obtained from fields such as history, philosophy and social science. This information is the source of novels and stories that have the feature of being fictional texts (Aytaç, 2020: 11-14). Sociology tends to benefit from literature in overcoming its weakness in understanding and influencing society. Literary texts emerge as a result of social reality appearing differently to the artist (Eğribel, 2017: 51-52). Giving reality through the literary writer's filter of observation, thought, aesthetics and fiction in genres such as novels and stories seems to be a methodological opportunity, especially in sociology and other social science branches. In this context, it becomes possible to understand and explain the social by choosing a literary text as the object of analysis (Alver, 2019: 9-10). Literature is an expression of the society in which it was born, rather than a reality in itself. Social conditions determine the author, work and reader and literary works shed light on the conditions of the years in which they were written. Based on these data provided by the literature-society relationship, the opportunity to obtain sociological information through literary texts emerges (Moran, 1988: 69-72).

Humor works also appear as a branch of literature. Humor is the art of portraying social relations, contradictions in the social world, the dilemmas and inconsistencies of the individual with imagination woven with humorous elements. Aziz Nesin is the first that comes to mind in humor literature. As Kongar states, Aziz Nesin's being the writer who best understands, reflects and satirizes our society (Kongar, 2016: 86), and the fact that he creates the topography of society in his stories and novels (Andaç, 2015: 79) has brought the author to a special position in terms of sociological observation. According to the author who has adopted a socialist line, the purpose and function of humorous Works is to change the injustices and bad conditions in the social structure. In this context, the main function of humorous literature is to stimulate the individual's desire to change herself/himself, the environment she/he lives in, society and the world (Nesin, 1990: 45). The author problematizes certain characters and characters that he constructs in his Works within the macro order and social structure in which they exist. If its main function is to make people think through making people laugh, then in this type of literature, humor will be a tool and thinking will be the main purpose in the author's perspective (Nesin, 1990: 45). The critical method in humor art builds its framework not on the singular and micro, but on the broad circle and system that includes the individual and the relationship she/he is in. In other words, "Aziz Nesin explains not the one funny or who makes us laugh; mostly explains what creates those laughing situations. There, society/family/system (state/bureaucracy/politics), education, religion, morality, profession etc. has" (Andaç, 2015: 78).

The author, whose talent is always criticize and show the negative (Behramoğlu, 2020: 17) did not ignore sports which is a modern society phenomenon, while focusing on contemporary people and their problems. In his novels and stories, he portrays sports as an area where the contradictions of society are reflected, with ironic styles of humorous art. Sport is a product of social order and social phenomenon that incorporates general tendencies in the social structure. Based on this perspective, the author has adapted his critical approach towards the social order and its institutions to the phenomenon of sports. He also wrote his novel "King of Goals" in this vein. In this research, Aziz Nesin's novel "King of Goals" will be examined. Purpose of the study; the novel which was serialized in a daily sports newspaper in 1955 and first published as a book in 1957, is to answer through sociological analysis, the question of the novel emphasizes which facts, social problems and contradictions in the sports-football axis. In the research, Ömer Naci Soykan's "Sociology of Literature" method approach was adopted. Based on Soykan's perspective, the "literary map" of the novel and the "reality map" to which it refers will be drawn. The fact that the main subject of the work and the problems it underlines are set in Turkey makes it easier to obtain information from relevant sources for an objective (reality)map. Comparing the fictional literary map of the novel text with the objective map that overlaps with it in the context of social

reality, revealing the similarities and differences reveals the direct/indirect message of the work (Soykan, 2019: 12). In this context, "King of Goals", a literary work that refers to social phenomena, common mentality and behaviors in football and beyond in Turkey was chosen as the research object. After the time-space, characters and plot in the literary map of the work are given, the place and period in the social history of the characters, events and elements in the novel will be revealed with an objective map, and finally, the message given by the novel will be identified and discussed.

The novel, whose first publication coincided with the years when Professional football was institutionalized in Turkey; problematized the relationship developing around football, widespread tendencies, mass behavior patterns and the organization of sports with the possibilities of the art of humor. The public's interest in famous football teams and football players, and a social order that talks about football rather than socioeconomic and political problems are criticized. Parallel to the rise of liberal market values at the beginning of the 50s, the fact that Professional football became a means of getting rich quickly and moving up the class, taking precedence over other issues, is one of the issues critically examined in King of Goals.

The influence of the government in the development of mass awareness around football is not overlooked in the text. In the author's perspective, football is not a social field independent of dominant policies and general social system. It is a tool of governing society, a tool of diverting public attentions on public problems and in times of crisis. Beyond aspects such as play, entertainment and physical activity, it is a field of mass identification and collective identity. It provides catharsis and identity for millions of people struggling with social and economic problems. Individual failures and disappointments are compensated by emotional attachment to a team and fan identity. It is a safety valve through which mass energy and emotional explosions are reflected. This level of football fandom was not for real sports activities, but for relaxation. The fact that these masses, who do not know who to curse and it is impossible for them to curse, curse each other and the referees in the context of football, is a situation that is very useful for politicians. Football is a safe outlet for the anger accumulated in society. It functions to focus the public on artificial issues and problems outside of reality.

Famous Istanbul teams consisting of star football players have fan bases spread all over the country beyond the stadiums. It is a phenomenon that minority earns a large amount of money, while the majority envies and identifies with it. According to the author, this sport is a kind of opium and drug, similar to football analysis in Marxist terminology. In these aspects, it is an ideological device that makes the job of governments easier. Aziz Nesin, criticizes the way people practice sports and the distortions in the sports organization and sports-human relationship through the society's relationship with football. As a social realist writer, he underlines that the sports phenomenon is wrongly institutionalized in Turkey. It is possible to infer that in the indirect references made by the author, he criticizes the masses' passive and as spectators interest in sports.

The work depicts the general tendencies and negative conditions in society by problematizing the order of sports at the time it was written through the main and secondary characters. In addition to showing the problems in the way most people come into contact with sports, it also adopts a critical attitude about the prevailing trends and public concerns of society. According to novel's claim, there are economic, social, cultural, etc. essential problems about the country are waiting to be discussed and solved while football has taken the place of such issues. information about the country. Even his old aunt Berrin and Madam Anjel are much more knowledgeable about football and football players than Sait. From seven to seventy, everyone talks about football. Football is major public sphere subject. Those who play and earn Money from this are the minority of Professional athletes. The passive public who watches football and talks constantly is working hard on this issue to their own detriment. The masses

identify with the big Istanbul clubs and their football players caricatured as, Tozkoparan and Hacetbaba. Those who identify with the sport are not the people who play the sport themselves, but the people who watch and establish an emotional bond with these teams. The emphasis that a significant part of the society does not do sports and that the masses participate in sports passively as spectators is a frequently striking element in the pattern of the novel. With the typology "A reader who starts reading newspapers from the back page" the order of sports, the way it is done, and the consciousness of the masses towards social and political life are problematized.

In the plot, Sait Sarioğlu, who is unrelated to sports, becomes a football player at the age of 24, falls into the pit in the mansion during training and then regains his eyesight and consciousness, the increase in his masculinity with the treatments he receives, witnessing the drama of Duvar Ahmet and becoming a famous football player, and then questioning the social functions of the football and leaving it etc. elements of exaggeration are frequently encountered. However, the author has crystallized the silhouette of social reality through absurd situations and overly exaggerated situations. What should not happen is also underlined through the negative types that are the product of the current order. Issues such as the intrigues in the football world, the sports press mechanism and football-government relations, the interest of the corrupt high society layer in football, which are told through the characters of Erol İpkıran and Dünder Dubara in Sait's adventure of becoming a football player, are indicators that football is discussed in the context of its relations with the social system it is in. Sport is not a mere sporting game that is independent of society and goes above the circumstances, but is a dependent variable of the system in which it operates. In the final analysis, it is possible to say that King of Goals criticizes social corruption along with football.

GİRİŞ

Roman ve öykü gibi edebiyat türleri kurmaca ve hayal gücü ürünü olsa da; tarih, felsefe ve toplum bilim gibi alanlardan elde edilen bilgilerle beslenmektedir. Bu bilgiler kurgusal metin olma özelliğini haiz roman ve öykülere kaynaklık eder (Aytaç, 2020: 11-14). Sosyoloji, toplumu anlamada ve etkilemedeki zaafını aşmada edebiyattan yararlanma eğilimindedir. Toplumsal gerçekliğin sanatçıya farklı görünmesinin bir sonucu olarak ortaya çıkar edebi metinler (Eğribel, 2017: 51-52). Gerçekliğin roman, hikaye gibi türlerde edebiyatçının gözlem, düşünce, estetik ve kurgu süzgecinden verilmesi başta sosyoloji ve diğer sosyal bilim kollarında yöntem açısından bir imkan olarak görünmektedir. Bu bağlamda bir edebi metnin analiz nesnesi olarak seçimiyle toplumsal olanı anlamak ve açıklamak mümkün hale gelmektedir (Alver, 2019: 9-10). Edebiyat kendi başına bir gerçeklikten ziyade, içinde doğduğu toplumun bir ifadesidir. Yazarı, eseri ve okuru toplumsal koşullar belirlemekte, edebi eserler yazıldığı yılların koşullarına ışık tutmaktadır. Edebiyat-toplum ilişkisinin sağladığı bu verilerden hareketle edebi metinler üzerinden sosyolojik bilgi edinme olanağı ortaya çıkmaktadır (Moran, 1988: 69-72).

Gülmece (mizah) eserler de edebiyatın bir kolu olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal ilişkileri, sosyal dünyadaki çelişkileri, bireyin içine düştüğü açmazları ve tutarsızlıklarını güldürü ögesiyle örülü imgeleme resmetme sanatıdır mizah. Gülmece edebiyatında ilk akla gelense Aziz Nesin'dir. Kongar'ın ifade ettiği gibi, Aziz Nesin'in toplumumuzu en iyi anlayan, yansıtan ve hicveden yazar olması (Kongar, 2016: 86), öykü ve romanlarında toplumun topografyasını çıkarması (Andaç, 2015: 79) yazarı sosyolojik gözlem manasında özel bir konuma getirmiştir. Toplumcu bir çizgi benimsemiş yazara göre gülmece eserlerinin amacı ve işlevi toplumsal yapıdaki adaletsizlikleri ve kötü koşulları değiştirmektir. Bu bağlamda bireyin başta kendisini, içinde yaşadığı çevreyi, toplumu ve dünyayı değiştirme isteğini uyarmak gülmece edebiyatının başlıca işlevidir (Nesin, 1990: 45). Yazar, eserlerinde kurguladığı belli karakterleri ve tiplerini içinde bulunduğu makro düzen ve toplumsal yapı içinde sorunsallaştırır. Temel işlevi, güldürme yoluyla düşündürmekse, bu edebiyat türünde gülmece bir araç, düşünmekse

başlıca amaç olacaktır yazarın perspektifinde (Nesin, 1990: 45). Gülmece sanatındaki eleştirel yöntem çerçevesini tekil ve mikro olan üzerine değil, bireyi ve içinde bulunduğu ilişkileri kapsayan geniş daire ve sistem üzerine inşa eder. Bir başka ifadeyle “Aziz Nesin gülünç olanı, bizi güldüreni değil; o gülme durumlarını yaratanın ne olduğunu anlatır daha çok. İşte orada toplum/aile/sistem (devlet/bürokrasi/siyaset), eğitim, din, ahlak, meslek vb. vardır”(Andaç, 2015: 78).

Yeteneği hep eleştirmek, olumsuzluğu gösterme yönünde olan yazar (Behramoğlu, 2020: 17) çağdaş insana ve sorunlarına odaklanırken bir modern toplum olgusu olan sporu es geçmemiştir. Roman ve öykülerinde sporu, gülmece sanatının ironi yüklü üslubuyla, topluma dair tezatların yansıdığı bir alan olarak resmeder. Spor, toplum düzeninin bir ürünüdür ve toplumsal yapıdaki genel eğilimleri bünyesinde taşıyan bir sosyal olgudur. Yazar da bu perspektiften hareketle toplumsal düzene ve kurumlarına yönelik eleştirel yaklaşımını spor olgusuna da uyarlamıştır. “Gol Kralı” adlı romanını da yine bu minvalde ortaya koymuştur. Bu araştırmada Aziz Nesin’in “Gol Kralı” adlı romanı incelenecektir. Çalışmanın amacı; 1955 yılında günlük bir spor gazetesinde tefrika edilen, 1957’de kitap olarak ilk basımı yapılan romanın spor-futbol ekseninde hangi olgulara, toplumsal sorunlara ve çelişiklere vurgu yaptığı sorusuna sosyolojik çözümleme yoluyla cevap vermektir.

YÖNTEM

Her türlü edebiyat eseri, özellikle başlıca edebi tür olarak romanların içinden doğduğu toplumla bağlantısı sosyolojik çözümleme ya da eleştiri imkanını vermektedir. “Bütün sosyal hadiselerden sıyrılıp kendi hayal dünyasına yönelen ve bunu yapıtlarına yansıtan yazarların eserlerinde bile toplumsal yapıya dair birçok çıkarıma ulaşılabilir. En nihayetinde yazar da toplumun bir ferdi olduğu için onun fikirleri ve temel kaygıları da toplumun asgari düzeyde bir yansıması olarak kabul edilebilir.”(Yiğitoğlu, 2021: 179). Ural’ın vurguladığı gibi kurgusal ürün olan edebi metinler sosyal bilimler için veri kaynağıdır. “Bir roman, özellikle de yazım zamanı ve konu aldığı zaman örtüşüyorsa, döneminin giyim-kuşam, eğlence vb. ile ilgili alışkanlıklarını ya da zihniyetini sergileyen bir veri deposu olarak okunabilir.” (Ural, 2019: 62). Araştırmada, Ömer Naci Soykan’ın “Edebiyat Sosyolojisi” yöntem anlayışı benimsenmiştir. Soykan’ın perspektifinden hareketle, romanın “edebi haritası” ve gönderim yaptığı “gerçeklik haritası” çıkarılacaktır. Eserin temel konusu ve altını çizdiği sorunların Türkiye’de geçmesi, nesnel (gerçeklik) harita için ilgili kaynaklardan bilgi edinmeyi kolaylaştırmaktadır. Roman metninin kurgusal edebi haritasıyla toplumsal gerçeklik bağlamında örtüştüğü nesnel haritanın karşılaştırılması, benzerlik ve ayrılıkların ortaya konulması yapıtın doğrudan/dolaylı mesajını ortaya çıkarır (Soykan, 2019: 12). Bu bağlamda Türkiye’de futbol ve ötesindeki sosyal olgulara, yaygın zihniyet ve davranışlara göndermede bulunan bir edebiyat yapıtı olan “Gol Kralı”¹ araştırma nesnesi olarak seçilmiştir. Eserin edebi haritasındaki zaman-mekan, karakterler, olay örgüsü verildikten sonra romandaki karakterler, olay ve unsurların toplum tarihinde hangi mekan ve dönemle örtüştüğü nesnel haritayla ortaya konulacak, son olarak romanın verdiği mesaj teşhis edilerek tartışması yapılacaktır.

EDEBİ HARİTA

Zaman-Mekan

Romanın, 50’ler Türkiye’sindeki futbol etrafında dönen ilişkiler üzerine kurgulandığı görülmektedir. İlk basım tarihi 1957 yılı olduğu da dikkate alındığında, metnin ilk yazımı Türkiye’de henüz Milli Lig (1959) kurulmadan gerçekleşmiştir. 1955’te günlük bir spor gazetesinde tefrika edilen roman, yazarın

¹ Aziz Nesin, Gol Kralı, Onuncu Basım, Nesin Yayınevi, İstanbul, 2021.

günü gününe yazdığı ve hemen sonrasında kitaplaştırdığı bir eserdir.²Romandaki başlıca karakterlerin yaşadığı ve bulunduğu yerler de İstanbul'daki bilinen semtlerdir. Nişanlısı Sevim'in gözüne girmek için futbolculuk işine soyunacak olan Sait Sarioğlu İstanbul'un sayılı zenginlerinden birisidir. Sevim Ferferik de İstanbul sosyetesinden zengin bir ailenin mensubudur. Olay örgüsünde geçen iki ünlü futbol takımının rekabeti, Türkiye'de bilindik büyük kulüplerle ve derbilerle özdeşleşmektedir. Bu kulüplerin, romanın yazıldığı dönemde ve bugün de taraftar sayısı Türkiye'nin hemen her yerine yayılmış bilindik İstanbul kulüpleri olduğu anlaşılmaktadır.

Metinde, ilgili kulüplerle ilgili çağrışım yaptıracak biçimde, Mithatpaşa Stadyumu gibi mekan isimleri de geçer. Futbol takımı olarak ana karakter, ismi "Tozkoparan" olarak karikatürleştirilen ünlü bir İstanbul kulübüdür. Tozkoparan metaforuyla kastedilen; Türkiye'de futbol iktidarını simgeleyen ve taraftarlık olgusu anlamında da geniş kitlelerce benimsenen, haberleriyle spor sayfalarının başlıca konusu olan kulüplerden birisidir. Başlıca rakip takım olan Hacetbaba kulübünün de bir diğer ünlü İstanbul takımı olduğu anlaşılmaktadır.

Karakterler

Kerkenez Sevim: Sevim Ferferik. Romanın iki baş karakterinden birisi. Hafif meşrep ve çapkın bir kadındır. Ferferik firmasının sahibi zengin bir iş adamının kızıdır. Ünlü sporcularla ve Tozkoparan kulübünün futbolcularıyla yakın ilişkiler içindedir. Kurduğu yakın ilişkilerin kürtajla sonuçlanması ve otuzunu devirmiş olması nedeniyle, ideal bir koca bulup evlenmek ister. Futbol camiası için çok önemlidir Sevim'in varlığı. Öyle ki o, futbolculara psikolojik destek veren bir motivasyon unsuru haline gelmiştir bu camiada.

Sait Sarioğlu: Romanın diğer baş karakteridir. Boyu 184, kilosu 57 ipince ve 24 yaşında bir oğlandır. Osmanlı imparatorluğu döneminde kısa dönem valilik görevi üstlenmiş Tüyübozuk Yusuf Paşa'nın soyundan gelmektedir Sait. 250 yıllık bir asilzade geçmişi vardır. İstanbul'un sayılı zenginlerinden birisidir. Hem son mirasçısıdır hem de son derece yaşlı kimselerin oluşturduğu ailenin soyunu devam ettirecek en genç erkektir.

Hasip Ferferik: Sevim'in babası.Ferferik firmasının sahibi zengin bir iş adamıdır. Korse ve sütyen gibi kadın iç çamaşırlarının imalatını ve ithalatını yapar. Sevim'in spor camiasıyla kurduğu ilişkilere pek ses çıkarmayan ve kimi zaman da açıkça destekleyen birisi olsa da, kızının kürtaj gibi sorunlarından kaygılanan bir baba olarak bir an önce makul bir kişiyle evlenmesi taraftarıdır.

Mehcure Ferferik: Sevim'in annesi. Sevim'e evlilik konusunda ve saf bir koca bulması konusunda sürekli öğütler verir.

Berrin hanımefendi: Sait Sarioğlu'yla birlikte aynı evde yaşayan, Sait'in evlenerek soyunu devam ettirmesi için eş adayı arayan teyzesi.Sait'le konakta beraber yaşarlar. Çenesi düşük ve kurnaz Berrin hanım, Sait'in hayattaki en yakın dostu ve akıl hocasıdır.

Madam Anjel: Sait Sarioğlu'nun konağında hizmetçi. Berrin hanım'ın sağ kolu, aileden biri gibi.

---

²Yaklaşık on yıl sonra Almanca çevirisi ve film yönünde senaryolaştırılması talep edilen roman, yazarın uzun süren düzeltme ve genişletme çalışmalarıyla 1969 yılında (üçüncü basım) son halini alır. Aziz Nesin, Gol Kralı'nın üstünde tekrar çalışmaya başladıktan sonra, 10 yıl önceki ilk basımda kullandığı dil ve anlatımı beğenmemiş, yazarlığına yönelik özeleştiri yapmıştır. Bkz.Aziz Nesin, Gol Kralı, Onuncu Basım, Nesin Yayınevi, İstanbul, 2021, s.295, 296, 302.

Duvar Ahmet: Tozkoparan kulübünün ünlü futbolcusu. Sevim'in uzatmalı sevgilisi.

Dündar Dubara: Tozkoparan kulübünün işbilen başkanı. Futbolcu transferlerinde Kerkenez Sevim'in aracılık faaliyetlerinden sıklıkla yararlanır.

Antrenör Tomson: Tozkoparan'ın yaşlı İngiliz hocası. Sonrasında Sait'e futbol eğitimi verir.

Erol İpkıran: Spor dünyasındaki entrikaları, futbol-siyaset ilişkisini iyi bilen kurnaz spor muhabiri.

İspanyol Aysel: Sevim Ferferik'in Hacetbabalı başlıca rakibi. Sonrasında Sait'le yakın ilişki kuracaktır.

Olay Örgüsü

Sevim Ferferik, İstanbul'un sosyetik ve zengin ailelerinden Ferferik ailesinin kızıdır. Futbolcularla oldukça yakın temas içinde olan "Kerkenez Sevim" ilişkileriyle sürekli basın da gündemindedir. İç çamaşırı tüccarı babası Hasip bey ve annesi Mehçure hanım, otuz yaşını deviren kızlarının en yakın zamanda uygun bir koca bulmasını ister. Hasip bey Sevim'in erkeklerle olan ilişkilerinden ve flörtöz kişiliğinden memnun değildir. Kızının bu ilişkiler yoluyla artan tecrübesi Mehçure hanım'ı rahatsız etmez. Aksine Sevim'in çevresinin geniş olmasından memnundur. Sevim Tozkoparan kulübünün futbolcularıyla olan yakın münasebetleriyle gazetelerin sosyete sütunlarına sürekli haber olur.

Sevim'in en yakın olduğu futbolcu, Tozkoparan'ın bek oyuncusu Duvar Ahmet'tir. O kadar yakındır ki, sürekli Duvar Ahmet'ten gebe kalır ve kürtaj (estetik) yaptırmak zorunda kalır. Gazeteler de bu ameliyatları sıklıkla yazar. Sevim Duvar Ahmet'e moral vermek için sürekli maçlara gider. Takımın belkemiği olan Duvar Ahmet, Sevim maçlara onu izlemek için gelmediği zamanlarda moral çöküntü yaşamakta, bu durum da takımın performansına olumsuz etki ederek takımı ligde çok aşağılara düşürmektedir. Böyle durumlarda Sevim'in nasıl bir motivasyon unsuru olduğunun çok farkında olan kulüp başkanı Dündar Dubara araya girmekte ve Hasip Bey'e Sevim'in takıma destek olması konusunda ricacı olmaktadır. Öyle ki Sevim'in yokluğunda Duvar Ahmet'e ödenen transfer paraları boşa gitmekte ve kulüp zarara girmektedir. Sevim'in takımın varlığı için futbolcular kadar değerli birisi olduğunu ve Tozkoparan'ın olmazsa olmaz bir unsuru olduğunu söylemek yanlış olmaz. Babası ve annesi onun yine gebe kaldığını farkederler. Geçmişte çok fazla kürtaj olmuş olması nedeniyle doktor bu kez ameliyatı son derece tehlikeli bulur. Böylelikle Sevim, mecburi bir istikamete, evlilik arayışına yönelecektir. "Sevim kendisinin sporcu koleksiyonu yapmasına karışmayacak bir enayi koca aramaya çıkar." (Akis, 1974: 364).

Sait Sarıoğlu, Kerkenez Sevim için en ideal koca tipidir. Tüyübozuk Yusuf Paşa'nın soyundan gelir. Sonrasında bu lakapla anılmak istemeyen torunları "Safranzade" olarak değiştirmişler, torunların torunlarıysa Tüyübozuk lakabını hatırlattığı için Safranzade'yi de değiştirerek soyadı kanunuyla birlikte "Sarıoğlu" soyadını almışlardır. Ailenin son kuşağı ve mirasçısı Sait Sarıoğlu'nun Tüyübozuk Yusuf Paşa'ya şaşılacak derecede benzemesi nedeniyle soylu ailesindeki yaşlıların gözünde daha da önemli hale gelmiştir. Sait, her yönüyle Sevim'in arayıp da bulamayacağı saflıkta bir koca adaydır. Aileyi üretme görevi son kurtarıcı olarak Sait'e yüklenmiştir. Görme yetisi yok denecek kadar az olan Sait, koyu duman renkli gözlük camlarıyla yürürken sağa sola çarpar. Astronom olmak ve üniversite eğitimi için gittiği Paris'ten okulu bitirmeden dönmüştür. Saf ve arkadan dolaşılmaya çok müsait bir kişiliktir. Lisedeki öğretmenlerinin matematik alanında fazlasıyla umut bağladığı Sait'in, Rüşvetçi Tüyübozuk Paşa dedesinden intikal eden 250 yıllık servetinin niceliksel boyutları konusunda bihaber olması da ironiktir. Karşı cinsle ilişkilerinde olan biteni hiç anlamayan; kelimeleri, göstergeleri, mimik ve jestleri, iletişimdeki vurguları olmadık şekilde ve alakasız anlamlara gelecek şekilde yorumlayan Sait Sarıoğlu kadınlarla temas etmede son derece başarısızdır.

Paris'ten geleli henüz 1 ay olan Sait, Beyoğlu İstiklal caddesinde arkadaşıyla gezmeye çıkar. O gün dışarı çıkan ve gebe kaldığı çocuğuna baba ve kendine de ideal koca aramaya çıkan Sevim, tam da istediği bir erkek modeliyle karşılaşmıştır. Tanışıp konuşmaya başlarlar ve bir pastaneye otururlar. Sevim önceleri Sait'in kurnaz mı yoksa enayi mi olduğunu anlayamaz. Sonrasında gittikleri sinema locasında Sait, bozuk gözlerinden dolayı karanlıkta Sevim yerine başka bir kadına dokunur ve olay çıkar. Sevim, polise nişanlısı olduğunu söyler ve onu kurtarır. "Acaba bu nişanlılık gerçekleşebilir mi?" sorusu onu tetiklemeye başlar. Sait'i annesine anlatır; "sipariş versek böylesi bulunmaz"(s.33) der. Sait de konakta beraber yaşadığı Berrin Hanım'a Sevim'le tesadüfen tanışmasını anlatır. Hayli yaşlı nüfusa sahip ailenin üretme misyonu yüklediği son umut olan Sait artık babalık fırsatını yakalamıştır. Sevim, Sait'in evleneceği ve mutlu bir yuva kuracağı kızdır. Teyzesi, Ferferik ailesinin ününü araştırır, ancak Sevim'in ünlü olduğu konuları da öğrenerek kaygılanır.

"Ben de herkes gibi bir takım tutmak istiyorum"

Sait o günden sonra yerinde duramaz ve Sevim'lerin kapısını çalmaya karar verir ancak bir türlü çalamaz. Her kapıyı çalmaya yönelişinde içerden genç erkekler çıkar ve aynı zamanda gelenlerle de karşılaşır. Yüksek matematik zekasıyla eve giren çıkanların sayısal boyutları konusunda bir hesap yapar: "...Kırkbeş dakikada Ferferiklerin evine altı erkek girmiş, evden beş erkek çıkmıştı"(s.37). Eve gelenlerden birisi ona "Hangi takımdansın?" diye sorar ve bu soruyu Sait pek de anlamaz. Dışarı çıkıp apartmanın çevresinde dolaşır, bu evin Sevim'lerin evi olamayacağı düşüncesiyle mahalle bakkalına Ferferiklerin evini sorar. Bakkal ona hangi takımdan olduğunu sorar ve tezgahtar onun bilindik İstanbul, Ankara ve İzmir takımlarından birinde oynamadığını söyler. Sevim'e ulaşma çabalarından sonra tekrar karşılaşınca, toplum içinde sürekli maruz kaldığı bir soruyu bu kez de Sevim sorar: "Hangi takımı tutarsınız?". Takım tutmanın ne kadar gerekli ve elzem bir konu olduğunu düşünerek "şimdilik boştayım (...) ama yakında ben de bir takım tutacağım"(s.51) diye cevaplar Sevim'i.

Takım tutma işine girişen Sait'ten beklendiği evlenme teklifiyle henüz karşılaşmadığı için krize giren Sevim'in gedikli sevgilisi Duvar Ahmet, hesap sormak için Sait'in evine gider. Aynı gün Berrin hanım da Sevim'i istemek için görücü niyetiyle Ferferiklerin evine gider. Sait, evlerine Sevim için hesap sormaya gelen ve toplumda yediden yetmişe herkesin tanıdığı ünlü futbolcu Duvar Ahmet'i tanımaz. Evlerindeki hizmetçi Madam Anjel bile Duvar Ahmet'in ününü, transfer maceralarını ve o meşhur çok tehlikeli sol ayağını bilmektedir. Kendisini tanımamasına çok şaşırın Duvar Ahmet Sait'e, "Sen hiç maça filan gitmez misin?", "gazetelerin spor sayfalarına bakmaz mısın?" diye sorular sorar ve sonrasında "Git kendini Sarayburnu'ndan aşağı at!" der Sait'e(s.57-58). Toplumda kabul edilebilir bir iş değildir böyle ünlü bir futbolcuyu tanımamak.

Sait'ten hesap sormaya gelen Duvar Ahmet, asıl konuya girer ve yeni tanıştığı halde Sevim'i gebe bıraktığını söyler. Sait Sarıoğlu bu haberi işitince sevinçten uçacak gibi olur. Duvar Ahmet gittikten az sonra teyzesi gelir ve Sait heyecanla sorar görücüye giden teyzesine malum konuyu ve sonucunu. Teyzesi lafı uzatır bir türlü Sait'in beklediği esas konuya giremez. Sait de dayanamayıp, "ben yakında baba oluyorum. Acelem ondan benim" diye ağzından kaçıtır. Sait, köklü Safranzade ailesinin engeliyle karşılaşmamak için, kızı gebe bırakacak kadar eskiden tanıdığına dair hikayeler uydurur ancak uyanık teyzesi bunlara hiç inanmaz. Aile meclisini toplamaya karar verir. Sait de buna karşılık bu ailenin bisürü müzeli moruktan oluşan bir aile olduğunu ve onları dinlemeyeceğini söyler (s.69). Teyzesi bu sözler karşısında fenalık geçirse de en genci 69 en yaşlısı 87 yaşında olan Safranzadeler'den evliliğe onay çıkar. Teyzesi ve diğer aile üyeleri Sait'in nasıl olup da baba olabildiği noktasında ikna olmazlar. Dalton otelinde nişan töreni yapılır. Tozkoparan'ın başkanı da oradadır ve kerkenez Sevim'in mirasyedi Sait'le evlenecek olmasından çok memnundur. Memnuniyeti, Sait'i, kulübe finansal destek ve para hortumlayacağı potansiyel kişi olarak görmesiyle ilgilidir. Dünder Dubara için bir futbol kulübünün başarısı 3 faktöre bağlıdır: Kurnaz bir idareci, iktidarla yakın ilişkiler kurmak ve zenginleri kulübe

bağlamak. Erol İpkıran'sa Dünder Dubara'nın yanından ayırmadığı çok güvendiği ve hatta "Tozkoparan'ı tutan tarafsız spor yazarı" olarak nitelediği bir spor muhabiri ve yazardır. Koyu Tozkoparanlıdır.

Sait'le evde yalnız kalıp radyoda maç dinlerler. İki ezeli rakip olan Tozkoparan ve Hacetbaba maçı Mithat Paşa Stadyumu'nda oynanmaktadır. Futbol bilgisi, diğer her türlü bilgisinden katbekat yüksek olan Kerkenez Sevim gole sevinir ve Sait'in kucağına atlar. Tozkoparan gol attıkça, rakibi savuşturdukça tekrarlar bu eylemi. Sait, hayatında yalnızca bir kere maça gitmiştir, o da konferansa giderken kalabalığın sürüklemesiyle yanlışlıkla olmuştur. Ancak Sevim'in sevgisini kazanmak için futbolcu olmalıdır Sait. Bu bağlamda hayal kurmaya başlar artık. Bomba gibi şutlar çeker imgelem kurarak zihninde. Sait, ilgi ve itibar görmek için takım tutmanın ötesine geçmeli futbolcu olmalıdır. Sevim içinse bu evlilik, zengin enayi koca olarak gördüğü Sait'le evlenerek hürriyetini kazanmak, eskisi gibi futbol camiasıyla ve gönül ilişkisi içinde Duvar Ahmet'le haşır neşir biçimde gününü gün etmektir. Silik varlığıyla Sait, gerçek bir koca değil, sadece bir araçtır karındaki çocuğu meşrulaştırmak ve sonrasında da özgürleşmek için. Evine gidip gelen Duvar Ahmet'le gönül ilişkisine devam eden Sevim, Sait' yokmuşçasına davranır. Bir gün yine Duvar Ahmet'in yanında Sait'i aşığalar ve nişan yüzüğünü Sait'in gözlüklerine fırlatır. Evlilik, düğün falan istemiyorum diyerek kendi ağırdan satma taktiğini devreye koyar. Duvar Ahmet bile bu horlamaları hoş karşılamaz, Sait'e acır. Sait bu olay üzerine Sevimlerin evden çıkarken, tamamen yanlışlıkla ve rüzgarın etkisiyle kapıyı çarpar. Sait'in bu sert tepkisiyle evliliğin bozulacağına dair hepsi kaygılanır. Hal bu ki bu kaygının gerçeklikle alakası hiç yoktur.

Eve gidip hüngür hüngür ağlayan Sait, yatakta gözlerini tavana dikerek futbolcu olarak hayal eder kendini. Stadyumdaki binlerce seyirci, Sait çalım atıp topu ağlara yolladıkça "Yaşaaa Sait" diye tempo tutarlar. Sürekli hayal eder futbolcu olarak yaptıklarını, kitlelerin övgü dolu tezahüratlarını. Fizik güçsüzlüğü, ruhsal ezikliğiyle olmadığı biri gibi düşünür kendini; gazetede her gün resimleri çıkan, yabancı takımları haşat eden ünlü futbolcudur o hayallerinde. Caddelerde, kaldırımlarda kendi kendine konuşarak yürür. Milli futbolcu olarak, Sevim'i öpen ünlü golcü olarak düşünür sürekli kendini. Teyzesi Berrin hanım, Sait'in liseden arkadaşı Psikiyatrist Refik'ten İlgilenmesini ister konuyla. Evden çıkmadan Sait'le karşılaşır ve kitaplıkta sohbet ederler. Spordan hiç anlamayan Sait'in futbolcu olmak istemesi karşısında, Refik bir Tıp uzmanı olarak teşhis koyar. Yarın muayenehaneye gel der Sait'e. Ancak onun Dünder Dubara ve Erol İpkıran'la görüşmesi vardır. Bir sonraki gün gelebileceğini söyler Refik'e.

Hayattaki en büyük gayesi futbolcu olmak olan Sait'in en çok merak ettiği şey, Erol İpkıran'ın Duvar Ahmet'i nasıl meşhur ettiği. Futbolcu olursa Sevim'in gözüne girecek, itibar görecektir. Dubara'nın gözünde; takım tutmayan, tarafsız ama Tozkoparan'a gönülden bağlı Erol İpkıran, anlatır Ahmet'i meşhur etme tekniklerini. Yaptığı haberler sadece spor sayfalarında değil, siyasal ve ekonomik sorunların yansıdığı birinci sayfada yer bulur. Öyle ki yaptığı bir haber için Başbakan, Erol İpkıran'a özellikle teşekkür etmiştir. ; "Ahmet işini ortaya attı, bizi büyük sıkıntıdan kurtardı" diyerek. Erol İpkıran, "Ahmet nerede oynasın?" sorusunu kamuoyu meselesi yaparak işsizliği, açlığı ve toplumun diğer tüm gerçek sorunlarını unutturmuştur. Yaptığı bu işle Ahmet de ünlenir. Ahmet'e futbol profesörü adını da Erol İpkıran takmıştır.

Sait, Refik'in muayenehanesine gider. Futbolcu olacak yaşları çoktan geride bırakmış 24 yaşındaki Sait'in futbolcu olabileceğini bir tek Refik söyler, umut verir ona. Herkes Sait'le alay ederken, Refik ona sen de futbolcu olabilirsin demiştir. Sait bu sözleri doğrulamak için, fiziki güçsüzlüğünü ve görmeyen gözlerini öne sürer. Aslında buradaki tüm amacı Refik'ten onay almak, futbolcu olabileceğini teyit etmektir. Refik, psikanaliz tekniğini uygulaması için önce Sait'i uyutmak zorundadır. Ancak bunu, ona

ruh hastası olduğunu söylemeden yapacaktır. Refik'in yatıştırıcı sözleriyle kendiliğinden uyur, her ne kadar beni kimse uyutamaz dediyse de. Çocukluk anılarını anlatır Sait uyur haldeyken, Paris'teki Madlen'i anlatır gizli resimler çekildiğini bilmezden geldiğini itiraf eder. Bir kadını gebe bırakacak güçten yoksun olduğunun da farkındadır aslında Sait. Ancak aptallık, haysiyetsizlikten daha yeğdir bir bakıma. İki buçuk saat sonra uyanır. Haftada 3 gün gelmesi gereklidir psikanaliz için.

Dubara, Ferferik ailesi ve Sait hep birlikte yemeğe giderler 6 kişi bir arabaya doluşup. Nasıl ki hayatında sadece 1 kere, o da yanlışlıkla maça gittiyse, yine benzer şekilde sadece 1 kere futbol oynamıştır lisedeyken. Bu maça kendi kalesine 5 gol atmıştır ve bu yüzden de dayak yemiştir takım arkadaşlarından. "*Sevgilim, sevgine layık olmak için futbolcu olmak istiyorum*" (s.150). Futbol dersi veren profesör var mıdır acaba? diye sorar sevgilisine. Sevim, bundan fazlasıyla işkillenerek Sait'in gerçekten enayi olup olmayacağını sorgular zihninde. Acaba kendisine nasıl bir kazık atabilir? Duvar Ahmet de yemekte onlardır. İki bir Sevim'den, futbol profesörü Duvar Ahmet'in kendisine ders vermesini rica eder. Sevim söylerse bu iş olacaktır. Sevim bu konuşmadan sıkılır, gider Duvar Ahmet'in yanına oturur. Tozkoparan'ın iki ay sonra bir Romanya takımıyla yapacağı çok önemli bir maç vardır. Sevim de bu maça gidecektir. Dubara ve Erol İpkıran Sait'i aralarına alıp Tozkoparan'ın yakın gelecekteki maçlarından söz ederler. Sait, Sevim'in Romanya'ya gidecek olmasına hüzünlendir.

Sait'in tedavisi Refik'in yanı sıra, Amerika'dan bir başka profesör arkadaşıyla birlikte devam eder. Sait, tam anlamıyla baştan başa bir tıbbi tedaviye alınır. Bir yandan fiziki, biyolojik, anatomik ve yapısal güçsüzlüklere dair klinik testler, diğer yandan da Refik'in yaptığı psikanalizlerle ruhsal tedavi süreci. Tıp tarihindeki her türlü hastalığa yakalanmıştır Sait. Köşkün en namuslu insanı Berrin hanımın verdiği bakım ve sevgi sayesinde ayakta kalabilmiştir bugüne kadar.

Gazeteleri Arka Sayfadan Okuyan Bir Sosyal Tip

Her zaman 10-15 dakikada yemeği getiren Madam Anjel, yarım saatten fazla bekletince, Sait de merakla mutfığa gider ve gazetelerin spor sayfalarındaki "Duvar Ahmet" haberlerini büyük bir merakla ve itinayla okuduğunu görür. Hemen sonra, kendisi de birinci sayfa haberlerine göz atan Sait; dışarıdan yeni gelen Berrin hanım'a ve Madam Anjel'e, eğitim bakanıyla adalet bakanının yer değiştirdiğine dair haber başlığını okur. Bu haberle ilgilenmemeleri, üçünün de bu bakanların adlarını bile bilmemesi Sait'i düşüncelere daldırır. Öyle ki iki yaşlı kadın, Duvar Ahmet'in cezalı olması sebebiyle Romanya maçında oynatılıp oynatılmamasını kıyasıya tartışırlar. Teyzesine, "...siz de mi Duvar Ahmet'le ilgileniyorsunuz?" diye sorunca, "*Ayol insan bu memlekette yaşar da hiç Duvar Ahmet'i, Biber Osman'ı, yok efendim Kova Naci'yi, Temiz Aile Kasabı Turan'ı bilmez olur mu?*" diye cevap alır. Berrin hanım, hiç maça gitmemiş olsa da, bu konuları herkes gibi bilmek zorunda olduğunu, buna mecbur olduğunu üstüne basa basa söyler Sait'e (165).

Evden çıkıp da psikiyatrist Refik'e giderken yağın yağmurdan dolayı merhamet edip başka yolcuları da aldığı taksideden, hükümetten, yollardan, ülkenin doğru düzgün yönetilememesinden çokça şikayet eden insanların bu konuların sorumlusu olan bakanların adlarını bilmeyip; radyoda haftanın önemli maçları anonsu çıkınca arabadaki herkesin aniden futbola, Tozkoparan-Hacetbaba rekabetine, Duvar Ahmet'in aldığı ceza tartışmalarına geçmeleriyle köşkte beliren olgu taksidede devam eder. Arabadaki on yaşındaki, Tozkoparan'ı tutan çocuk da Duvar Ahmet'le ilgili -Kerkenez Sevim dahil- her ayrıntıyı ezbere bilmektedir. Siyaset, ülke yönetimi ve toplumun gerçek sorunlarına yönelik yüzeysel bilinç, konu futbola gelince en küçük ayrıntılara dahi odaklanan bir farkındalığa dönüşmektedir. Bir başka deyişle, futbol; toplumun önemli bir kısmının, yediden yetmişe neredeyse herkesin ortak ve değişmez kamusal meselesidir. Öyle ki artık "...sırf spor yazılarını okumak için gazete alanlar bile var" (Kozanoğlu, 1996: 175). Büyük kulüplere dair, gazetelerin arka sayfalarında yer alan futbol haberleri, ilk sayfalardaki siyasi gündeme ve asli kamusal sorunlara dair ilginin açık ara

farkla önündedir. Bu dönemlerden itibaren "... günlük gazeteler, pek çok okuyucu tarafından arka sayfalarından okunmaya başlıyordu" (Atabeyoğlu, 1991: 52).

Sait'in Futbol Dersleri

Sait, kimsenin duymaması şartıyla, haftada iki gün futbol dersi almaya başlar Duvar Ahmet'ten. Köşkün üçüncü katında bulunan boş arka salonda, Madam Anjel ve Berrin hanımdan habersiz, Pazartesi-Perşembe günleri antrenman yaparlar. Ahmet futbolun kurallarını anlatmaya, seyirci faktöründen başlar. Karşıdan topla hızlı bir hücumla gelen oyuncuya tekme atarak yere düşürmeli, ancak tekme atar atmaz kendini de yere atarak kıvrınmaya başlamalı; hakemi yanılıp, seyircinin gözündeki mağduru ve ezileni oynamalıdır. Türkiye'de seyirci kitleler, hep dayak yiyip yenilenden yanadır; çünkü seyircinin bizzat kendisi de hayatında hep yenilmiştir. Ezilenle, mağdurla, horlananla, dayak yiyenle özdeşleşme duygusuna sahiptir Türkiye'de taraftar kitleleri. Kendileri de böyle olduğu için, yine böyle kendine benzeyen oyuncuların arkasında durur, karşıdaki oyuncuyu yuhalar. Almanya'daysa tam tersidir; dayak atandan, yenenden yanadır seyirci. Yani babasının oğlu olsa, hakkı olan kazansın der. "*Kuvvetli nasıl olsa her zaman yener, bir de zayıf yensin...*" diye dua eder bizim seyirci (s.178). Çünkü hayatı boyunca yenilmenin acısını tatmış, yenilgi duygusuyla yaşamayı içselleştirmiştir. Futbolun abece'sinden ilk kuraldır bu anlattıkları. Fransız ve İngiliz seyircilerini, onların duygusal değil rasyonel temellere dayalı tutumlarını ve Türklerle farklılaştıkları hususları, yabancı hakemlerin davranışlarını detaylıca anlatır. Duvar Ahmet yirmi yıldır deneyimlediği bu konuları, tekme atıp yiyerek öğrendiği futbol numaralarını, yanılmaları bir spor profesyoneli tavrıyla hap bilgiler şeklinde aktarır Sait Sarıoğlu'na.

Duvar Ahmet Sait'i çalıştırma işini devam ettirmek istemez ve bırakır. Sait'i çalıştırma işini Tozkoparan'ın yabancı antrenörü Tomson'a devreder. Tomson, geçmişte birçok ülkede başarıları olan ancak yaşlanmanın da etkisiyle gözden düşen bir İngiliz antrenördür. Tozkoparan'ın başarısızlıkları da, ne kadar başarısızlığın asıl sorumlularına dair gerçekle örtüşmese de, Tomson'a mal edilmektedir. Tomson'la köşkün geniş bahçesinde derslere başlarlar. Batılı kültürle yetişmiş ve kendisiyle İngilizce konuşan Sait'e ısınır, Sait de ondan hoşlanır. Zamanında nice futbolcular yetiştirmiştir Tomson. Disiplinli ve zorlu antrenmanlar yaptırmasıyla bilinen Tomson için önemli olan; futbola yetenekli birisinden ziyade, Sait gibi hiç olmayacak kişileri çamurdan heykel yapar gibi yoktan var edip futbolcu yaratmaktır (s.184). Köşkün bahçesinde kondisyon, kültür fizik, jimnastik, lobut vs. egzersizler yaptırır Sait'e.

Sait'in bir antrenman esnasında köşkteki üstü çalılarla örtülü bostan kuyusuna düşüp altı saat baygın kalması, onda şok etkisi yaratacak bir gelişmeye sebebiyet verir. İdrak gücü, olayları yorumlama biçimi ve hatta görme yetisi güçlenir düşmenin etkisiyle. Sevim'in gebeliğini -kürtajdan habersiz- eskisi gibi önemsememeye başlar, daha soğukkanlı bir tutum benimser artık. Psikiyatrist Refik, Sait'teki bu gelişmelere sevinir. İki hekimle tedavisi devam ederken her gün antrenman yapmaya başlar. Tomson onu Tozkoparan genç takımıyla maçlara çıkarır. Refik tedavi esnasında onunla yarı uyur yarı uyanık konuşurken; bir erkek olarak Sevim'e hakim olamadığı için onun her dediğini yapmaya mahkum olduğunu söyler. Amerika'ya gitmesi için onu zorlamaz. Birkaç gün sonra, "görüyorum" diye çılgın atarak gelir Refik'e. Onyediy yaşından beri ilk kez üç kilo almıştır aynı zamanda. Genç takımla yaptığı bir antrenmanda gözleri iyice görmeye başlar. Bu mucizeyi sevinçle psikiyatrist Refik'e anlatır (s.201-202).

Tomson için Sait, artık umut vaadederek hale gelmiştir. Herkesin alay ettiği Sait'i futbolcu yapacaktır, bir mucize gerçekleşecektir en sonunda. Beklenen Tozkoparan-Hacetbaba maç günü gelir. Spor yazarı Erol İpkıran, maça Sait'le birlikte gitmek ister. Amacı, Sait'i İspanyol Aysel'le tanıştırmaktır. Dündar Dubara'yla arası bozulan İpkıran'ın Sait'i bu kadınla tanıştırmak istemesinde bir kurnazlık, gizli bir

niyet saklıdır (s.205). Sevim'den farklı olarak, gençliğinden beri ezeli rakip Hacetbaba'nın taraftarıdır İspanyol Aysel. Bu iki takımın rekabeti, iki kadın arasındaki rekabetin ve düşmanlığın nedenlerinden biridir. Bir başka deyişle, Birbirine düşman takımlar arasındaki gerilim, Sevim ve Aysel'in birbirine bakışında da vücut bulmuştur. Kerkenez Sevim'in, nüfuz bölgesini aşarak İspanyol Aysel'in bölgesine girmesi; Hacetbabalı Biber Osman ve Kazık Özer'i transfer ettirme çabaları da aradaki gerginliğin sebeplerindendir. Sporcuları ayartma konusunda da büyük bir çekişme içindedirler. Aysel'in Sevim'den farkı, Sevim gibi sadece ünlü futbolcuların değil, genç ve yeni yetenekleri keşfedip futbol piyasasına çıkarmasıdır. Öyle ki cami avlularında, çayırda oynayan çocuklar arasından birçok yıldız futbolcu devşirmiştir.

İki ünlü takımın haftalardır beklenen maç günü, stadyumda tanışır Aysel'le Sait Sarioğlu'nu spor yazarı İpkıran. Hayatında ilk kez böyle büyük bir maç izler Sait. Şeref tribününde otururlar. Stadyumda ortam gergindir. "Ülkenin bu en eski iki takımının maçı oldu mu gazoz şişesi tüketimi artar, pazarlarda da ayva ve mısır kalmaz, hepsi stadyuma satılırdı. Bu yüzden mısırcılar, Ayvaocular, gazozcular bu iki takımdan birini tutarlardı." (s.209). Duvar Ahmet kendi kalesine gol atar. Maçın bitiş düdüğüyle sahaya inen seyirciler hakemi kovalar. Maçın ertesi günü spor basını bu maçın haberleriyle dolar. Kimi gazeteler doping, kimisi para oyunlarına vurgu yaparken basın camiasının ünlü yazarları da "Türk futbolu ölüyor mu?", "Spor ve Ahlak", "Can çekişen Futbolumuz" başlıklı yazılar kaleme alırlar" (s.217). Tozkoparan'ın yenilmesi sonrası, bu işten sorumlu tutulan Tomson'a yol görünür. Aysel'in, yaşlı antrenörü Hacetbaba'ya transfer planına uygun bir gelişmedir bu.

Hacetbaba'lı "Sait Hopsayıt"

Sait, Sevim'e hiç haber vermeden Amerika'ya gitmiştir. Sevim bu duruma çok bozulur. Doktor Refik, İpkıran, Tomson ve Aysel uğurlar havaalanında Sait'i. (s.227). Aysel, avucunun içine almıştır Sait'i artık. Havaalanında aşk ve özlem gösterisi yapar. Bu yolculuktan yüksek sosyete ve spor çevrelerinin haberi olmaz. Sevim, bu işe dertlendiği ve Sait'ten mektup beklediği için Romanya'daki maça gitmez. Gitsin diye babası Hasip Ferferik'e baskı yaparlar kulüpten, ancak Duvar Ahmet bile gitmeye ikna edemez. Spor yazarı İpkıran, futbolcu kılığıyla Sait'in resimlerini basmaya başlar. Bu haberlere göre Sait; Hacetbaba'nın yeni parlayan yıldızıdır. Amerika'da gittiği kent futbol takımı tarafından da as oyuncu olarak karşılanmıştır. Amerika'da futbolun zayıf olması, Sait'in hangi ara Hacetbabalı olduğuna yönelik şüpheler bu haberlerin palavra olduğunu düşündürse de; gerçek olan husus, İpkıran'ın Sait'i ünlü bir futbolcu olarak pazarlaması ve kamuoyunda tanıtımını yapmasıdır.

Sait'in Sevim'le evlenince oturmak için tuttuğu evin kirası dört aydır ödenmediği için ev sahibi mahkemeye verir. Sait, Amerika'dan, kira ödensin ve ev boşaltılsın diye mesaj yollar. Sait Amerika'dayken köşk iyice bakımsız kalmış, köşkün yerine dört blok apartman yapmak isteyen bir yapı firmasından adamlar gelmiştir bu konuyu görüşmek için. Berrin hanım, kaygılandığı bu konuyu da Sait'e açar; ancak Sarioğlu ailesinin yaşlıları ve köşkün yıkımı hakkında ne düşündükleri konusunda Sait'ten beklediği tepkileri alamaz. Erol İpkıran, Sait'in İstanbul'a dönüşünü spor sayfalarında büyük resimlerle haber yaptırır. Sait, Sevimlere gider. Sevim Sait'te gördüğü değişikliklere çok şaşırır. Büyük bir fiziki değişime uğramış, kara gözlüklerini çıkarmıştır. Şık giyimli, Sevim'den viski isteyen, az sonra Sevimlere gelen Duvar Ahmet'in elini kuvvetlice kavrayıp sıkarak, özgüvenli Sait'tir o artık. Sevim'le Ahmet'i sarmaş dolaş görünce, nasıl olup da öncesinde bu uygunsuz durumları sezemediğini, uğradığı aşağılamaları ve yüzüğü başına fırlatışını düşünür. Sevim gibi bir kadınla evlenmeyecektir Sait ve bunu da bir an önce söyleyecektir ona. Sevim, yeni evin ne zaman tutulacağını ve ne zaman evleneceklerini, mutfağa çağırarak gizlice fısıldaştığı Duvar Ahmet'e sordurur. Farklı örneklerden yola çıkarak uzun uzun teorik açıklamalar yapar bu sorulara karşılık. Sait'in bu anlattıkları ve derin bilgisi karşısında hiçbirşey anlamazlar. Duvar Ahmet gittikten sonra Sevim, İspanyol Aysel konusyla bir kıskançlık krizi çıkarır. Eski davranışında olduğu gibi elini farkında olmadan yüzüğüne götürür, ancak yüzüğü Sait

Amerika'dayken çıkarmıştır. Sait, bu durumu da sezerek alaylı bir gülümsemeye "hoşçakalın" deyip evden hızlıca çıkar. Sevim, hırsından Sait'in getirdiği hediyeleri yere fırlatır.

Tomson, Hacetbaba'nın antrenörü olunca Sait de onunla birlikte gider aynı takıma. Büyük parayla transfer edilmiş Ünlü sağ açık oyuncusu Ağları Yırtan Haydar yerine Sait'in sağ açık oynamasından tedirgin olan kulüp yöneticileri Tomson'dan bir deneme maçı yapmasını isterler. Basında yaptıracağı haberlerle Sait'i meşhur etme işini üstlenen Erol İpkıran, Sait'ten habersiz şekilde Ağları Yırtan Haydar'ı maç öncesinde gece alemine çıkarır formdan düşürmek için. İlk yarıda Haydar, ikinci yarıda Sait oynar. Deneme maçında bu futbolcunun yorgunluktan oynayacak hali yoktur. Sait Sarioğlu'nunsa yıldızı parlar, maçın tek golünü de o atar. Sağ açık mevkiini Sait alır böylelikle. "İpkıran'ın ahlak dışı kurnazlığı, zavallı Ağları Yırtan Haydar'ı başarısızlığa sürüklemiştir"(s.260). Ertesi gün bütün gazetelerin spor sayfaları Sait'ten övgüyle bahseder. Pas verme tekniğiyle, takım oyuncusu olmasıyla, iki ayağını da mükemmel kullanışıyla büyük bir yıldız doğmaktadır gazete haberlerine göre. Sait Sarioğlu, artık, Erol İpkıran'ın yaptığı haberlerle "Hopsayit" lakabıyla anılır hale gelir. Aniden ve alışıldık örneklerin dışında birden yıldız futbolcu olmuştur. Öyle ki futbolun kurdu olan Duvar Ahmet bir sezonda bir kez milli formayı giyebilmişken, Sait aynı sezonda üç kez milli formayı giyip başarılı olmuştur.

Yaşlılık olgusu, Duvar Ahmet üzerinde etkisini şiddetli biçimde göstermeye başlar. "Öbür meslek dallarında yolun sonu ihtiyarlıkla birlikte gelir; bir futbolcu ise henüz otuz yaşında ihtiyar sayılabilir. Kaslar çabuk yorulur" (Galeano, 2008: 16). Geçmişte kazandığı transfer paralarını savurganca harcayıp birikime çeviremediği gibi, iyi bir evliliği ve futboldan başka yapacağı düzgün bir işi de yoktur. Futbol performansı ve fizik kondisyonu da iyice düşmüştür. Bir başka ifadeyle artık bu mesleğin sonuna gelmiş bir prekaryadır o. Bir zamanlar "...Duvar Ahmet çok yaşa!" diye tezahürat yapan seyirci kitleler şimdi "Yuu, inek arabası...Hadi salhaneye çek!" diye bağırır hale gelmiştir (s.265). Duvar Ahmet'i, artık işe yaramaması ve hırçınlığıyla takıma zarar vermesi nedeniyle satışa çıkaracaklardır. Dubara'nın bu sözleri karşısında Sevim'in boğazı düğümlenir ve içinden ağlamak gelir (s.269).

Başlıca Ulusal Mesele Olarak Tozkoparan-Hacetbaba Rekabeti

Lig şampiyonunu belirleyecek olan Tozkoparan-Hacetbaba maçı yaklaşıyor. İstanbul'un ötesinde bütün ülke, yakında oynanacak bu maçı konuşur. Öyle ki bu maç, basında yılın en önemli olayı olarak yer bulmaktadır. En ücra köylerden büyük kentlere kadar; işyerlerinde, devlet dairelerinde, toplu taşıma araçlarında vs. her yerde bu maç konuşulur. Öyle ki "...bütün yurt ayağa kalkmış" ve ülke Tozkoparanlılar ve Hacetbabalılar saflaşmasıyla ikiye ayrılmış gibidir (s.269-270). Karaborsada maç bileti fiyatları tavan yapar. Ülkedeki yöneticiler de halkın futbola bu düzeydeki ilgisinden çok memnundur. Spor işlerinden sorumlu bakan, böyle bir kitlesel futbol seferberliği karşısında sağlam kafanın sağlam vücutta olduğunu ve kente yüzbin kişilik iki stadyum daha yapılacağı müjdesini verir. Kentin stadyuma değil; okul, hastane, yol, kanalizasyon vs. altyapı hizmetlerine ihtiyacı olduğunu söyleyen solcu yazarlara hücum etmeyi görev sayar bazı bilgiç spor muhabirleri. Yaklaşan maç hakkında demeç verir Sevim de İspanyol Aysel de. Magazin aleminin iki tanınmış kadın figürünün bu ezeli rekabet hakkındaki görüşleri, gazeteciler için haber değeri ve tirajlar açısından çok önemlidir.

İki ezeli rakibin yapacağı bu maç, hangi güne ve saate konursa konsun, fazlaca seyirci çekecek olması nedeniyle hafta arası akşam saati yapılacaktır. Maç günü sabahın erken saatlerinde stadyum gişelerinden bilet almak için yollara dökülen insanlar nedeniyle birçok işyeri, fabrika ve resmi daire boşalır. Memurlar, bu maça izin için amirlerine çok yaratıcı yalanlar uydururlar. "Dairelerden o gün memurların boşalması işleri pek aksatmayacaktı, çünkü o dairelerde işleri olan yurttaşların çoğu da elbet o günkü maça gidecekti" (s.277).

Neredeyse tüm şehir ve her yaşta insan stadyuma dolmuş gibidir. Gişelerde biriken kalabalık izdihama yol açar ve kolluk kuvveti de hazır bulunur. Çatışmalar sonucu yaralananlar, ezilenler olur. Stadyuma girmek için duvarlara ve elektrik direklerine tırmananlar, birbirinin sırtına basanlar göze çarpar. Öyle ki, “İnsanoğlu bu oranda futbolsever olunca, onun karşısında değil stadyum duvarı, Çin Seddi olsa yıkılırdı” (s.279). Maçtan dört saat önce stadyum tika basa doludur. Kimi seyirciler maç başlayana kadar geçecek süre içinde tribünlerde tavla, barbut, poker vs. oyunlar oynar.

İki takımın taraftarları da tribünlerde taş, sopa, muşta, gazoz şişesi vs. aparatlarla silahlanmış olarak hazırdır. Hacetbaba 3-1 kazanır ve Sait iki gol atar. Sait’in attığı son golle rakip takım taraftarları sahaya ne bulurlarsa atarlar ve atılan şişe nedeniyle Sait’in kafası yarılr. Maç biter bitmez sahaya akan seyirci kitleleri Sait’i omuzlara alarak tezahürat yaparlar: “Hop hop Hopsayit!..”. Kalabalık dağılıp stadyumun ışıkları söndükten sonra bir kuytu köşede oturup düşünür futbol etrafında meydana gelen olayları. Bu futbol maçları; insanlara kızgınlıklarını kusmaları, söyleyemediklerini söylemeleri ve boşalmaları için yararlıydı. Futbolun ne top etrafında koşan yirmi iki delikanlının ne de tribünlerdeki on binlerce insanın vücuduna bir yararı olmadığını herkes bilmiyor muydu? “Spor için mi, kuvvetlenmek için mi doluyorlardı stadyum denilen bu hastaneye?” (s.289). Elbette boşalıp rahatlamak içindi bu düzeyde bir futbolseverlik. Kimlere söveceklerini bilmeyen ki o kişilere de sövmeleri olanaksız olan yüz binlerce hatta milyonlarca insanın futbol bağlamında birbirlerine ve hakemlere sövmesi çok işine geliyordu politikacıların. Toplumda biriken öfkenin tehlikesiz biçimde boşalım alanıydı futbol.

Stadyumdan çıkarken, acı içinde kıvranan Duvar Ahmet’in iniltisini duyar Sait. Kerkenez Sevim ve İspanyol Aysel dışarıda Sait’i bekler. Her zamanki gibi nişan yüzüğünü Sait’in suratına fırlatan Sevim’in bu hareketi karşısında, eski dönemlerle taban tabana zıt bir tutumla, sağlı sollu iki tokat atar. Kaba bir davranışla, Aysel’e de yüz vermez Sait. Duvar Ahmet’i hastaneye götürmek için bir taksi bulur gelir tekrar. Böbreğin birisi alınmazsa hayatının tehlikede olacağını söyler doktor. Sabah ameliyat olacağını öğrenen Duvar Ahmet içini döker yanı başında bekleyen Sait’e. Futbolu çoktan bırakmış olması gerekirdi ancak başka mesleği ve geliri olmadığı için bırakamamıştı. O, futbolu bırakmasa da futbol onu bırakmıştır. Ağlar ve Sait’e çok teşekkür eder. Ertesi gün gazeteler Sait Hopsayit’in “Gol Kralı” olduğunu yazsalar da sonraki günkü gazeteler Sait’in futbolu bıraktığını yazarlar. Spor yazarı Erol İpkıran gazetesinde “bir yıldız kaydı...” diye yazar (s.292).

EDEBİ VE NESNEL HARİTALARIN KARŞILAŞTIRILMASI

Romanın ilk basımıyla, genişletilerek gözden geçirilmiş son hali arasındaki zaman dilimi (1957-1969) Türkiye’de profesyonel futbolun kurumsallaştığı yıllardır. “...Demokrat parti iktidarının on yılı, Türkiye’de kapitalizmin altyapısının serpilmesine ciddi katkılarda bulundu” (Belge, 2012: 621). Uzun dönem devam eden gizli profesyonellik sonrasında, yeni iktidar değişimiyle liberal ekonomi yönündeki değişmeye paralel sporda da profesyonellik gündeme gelir. Demokrat Parti’nin yeni iktidara geldiği, serbest piyasacı liberal ideolojiye her alanda start verildiği ellili yılların başında, futbolda profesyonellik olgusu (1951) resmi düzeyde kabul edilir. Kitle sporu anlayışının öne çıkarıldığı Tek parti döneminde eleştiri konusu olan “gizli profesyonellik” olgusu, yerini futbolun bir meslek olarak tanınmasına bırakır.

1937-1959 arasında Milli Küme olarak adlandırılan, İstanbul-Ankara-İzmir takımlarından oluşturulan deplasmanlı lig, ellilerle birlikte artık profesyonel takımlar çerçevesinde işlemeye başlar. 21 Mart 1937 tarihinden itibaren İstanbul liginden ilk dört takım, Ankara ve İzmir liglerinden ilk iki takımın katılımıyla Milli Küme organizasyonu başlar. Kırklı yıllarda yaygınlaşan gizli profesyonelliğin sonucunda ilk profesyonellik başvurusunu da 1951 yılında İstanbul kulüpleri (Fenerbahçe, Galatasaray, Beşiktaş, Vefa, Beykoz vs.) yapacaktır (Türk Futbol Tarihi 1992:79,85). Akabindeyse, 1959’da üç il etrafında örgütlenen yapı yerine merkeziyetçi bir yaklaşımla “milli lig” kurulur. Bu örgütlenme bugünkü anlamda

profesyonel futbolun en üst lîği olarak bilinen oluşumun ilk örneğidir. Öyle ki, "...tek kümeli milli lîğ³, hem Türkiye'nin ekonomik bütünleşmesinin büyük ölçüde tamamlandığının, hem futbolculuğun çağdaş süreçlere girerek meslekleştiğinin somut ifadesidir." (Fişek, 1985: 146).

Ellili yıllarda profesyonelliğın kabulüyle Lefter Küçükandonyadis, Şükrü Gülesin vs. bazı Türk futbolcular yabancı takımlara transfer olur. Bunun yanı sıra Avrupa'dan ve yurtdışından önemli oranda yabancı antrenör ve futbolcu da Türkiye'ye gelir (Fişek, 1985: 145). Romanda da benzer şekilde Türk futbolcuların yabancı takımlara transferleri gündemdedir. Transfer olayları, spor basını ve "Erol İpkıran" karakteri tarafından sürekli ele alınan manipülatif bir konudur. Yapılan hayali transfer haberleri gündemde tutularak futbolcuların piyasa değerine ve toplumdaki bilinirliğine olumlu/olumsuz yön verilir.

Bu dönem futbolun, profesyonelliğın de kabulüyle halk arasında hayli popülerleştiğı, yazılı basında ve spor sayfalarında çokça haberleştiğidiğdi yıllar olarak göze çarpmaktadır. Türkiye'de futbol taraftarlığı daha çok İstanbul'un bilindik ünlü takımları etrafında yaygınlık özelliğı sergiler. Anadolu şehirlerini temsil eden kulüplerin (ikinci lîğ ve üçüncü lîğler) henüz kurulmadığı yıllardır. İlgili dönemde futbola yönelik kitlesel ilgi ve taraftarlık olgusu daha çok büyük İstanbul kulüpleri ekseninde yaygınlık gösterir. Bu görüntünün, romanın yazıldığı dönemden bu yana Anadolu futbolunun, dört büyükler (Trabzonspor) olgusunun ve kent kulüpleri temelinde gelişen taraftarlığın gelişimiyle kısmen değıştiğı görülse de Türkiye'de futbol iktidarının halen bu düzlemde süregeldiğini söylemek mümkündür.

Romanın başlıca karakterleri Sait ve Sevim ve diğeri yan karakterler tarafından sergilenen abartı öğeleridiğdi bırakıldığında, romanın ana konusunun yazıldığı tarihsel kesitteki nesnel gerçeklerle uyumlu olduğı görülmektedir. Romanda geçen olayların hicivle ve ironik üslupla, olumsuz tiplerin abartılı profillerle sunumu söz konusu olmakla birlikte eserde ilgili dönemdeki yaygın zihniyetlerin, kitlesel eğilimlerin silueti billurlaşmaktadır. Yazarın muhalif kimliğı, sanat eserine yüklediğı halkı aydınlatma işlevi bu eserde de öne çıkan bir özelliktir. Yazarın modern sporun/futbolun yapılış biçimlerine, futbol etrafında gelişen sosyal etkileşimlere ve halkın sporla temas etme biçimlerine, spor basınına, kulüplere, tüm bunları kapsayan toplumsal düzene ve iktidar ilişkilerine eleştirel yaklaşımı toplumcu-gerçekçi bir paradigmayı serimlemektedir. Romandaki kurmaca öğelerin ve özün, dönemin sosyal olgularından hareketle yaratıldığı görülmektedir. Roman; karakterlerin aşırı yanlarının, gerçeklik duygusu uyandırmayan gülünç durumların ve karikatürize tiplerin öne çıkmasına rağmen ilgili zaman dilimindeki futbol ve toplum hakkında bilgi verici niteliktedir. Bu açıdan edebi haritayla nesnel harita arasında, birçok açıdan uyumun söz konusu olduğı söylenebilir.

TARTIŞMA VE SONUÇ ROMANIN MESAJI

Gülmece edebiyatını, "insanları güldürme yoluyla düşündürmek" olarak tanımlayan yazar, metinlerinde toplumsal sorunlardan ve çağdaş dünya olgularından yola çıkar. Mizahın (gülmece) amacı da adaletsiz yapıyı, olumsuz koşulları, çirkinlikleri değıştirme isteğı yaratmaktır. Mizah, halk yararına kullanılabilirse olumlu bir yıkıcı olur (Nesin, 1990: 45). Yazarın benimsediğı mizah anlayışı, Tanzimat'tan sonra batıdan aktarılan (Fransa) burjuva mizahından farklı olarak "halk mizahı"dır. Güldürme yoluyla düşündürürken toplumdaki bozuklukları sergilemek esastır. Böylelikle okuyucuyu konu edindiğı toplum olayları hakkında düşündürmeyi hedefler (Kudret, 2016: 950). Bireyci değıl, halkçı ve toplumcu bir edebiyat anlayışını benimsemiştir yazar. Toplum düzenini, egemen sınıfı ve hakim siyasetleri eleştiren, sosyal yaşamdaki sürgit olumsuzlukları tezatlar üzerinden gösteren edebiyatçı, modern spora da aynı perspektifle yaklaşmıştır. Birçok öyküsünde toplum-spor ilişkisini ve

³ İstanbul'dan 8, Ankara ve İzmir'den 4'er takımla başlar.

spor yoluyla oluşan sosyal etkileşimleri mizahçının keskin eleştirel perspektifiyle işlemiştir. Çarpıtılmış spor anlayışını resmettiği başlıca çalışması Gol Kralı'dır. Bu metin, yazarın futbol üzerine yazdığı, ancak bunun ötesinde futbolu içine alan sistemi ve toplumsal yapıyı, sporun düzenini, toplumsal çözülmeyi ve yozlaşmayı eleştirdiği bir romandır. Yazarın, güldürü öğeleri üzerinden halk yararına, halkı belli konularda uyarmayı ve düşündürmeyi hedefleyen görevci mizah anlayışının bu romanın da temel işlevi olduğu göze çarpmaktadır. Metnin, modern sporun eleştirisi olduğunu söylemek mümkündür. Spordan halkın kendisinden ziyade hangi güç mekanizmalarının istifade ettiğinin altı çizilmiştir romanda. Sporu, diğer olgularla ve sistemle ilişkili biçimde sunuşu bağlamında da toplumsal yapı odaklı bütünsel bir eleştirel perspektif sergilendiği görülmektedir.

Selim İleri'ye göre "Gol Kralı", Aziz Nesin'in en güzel romanıdır. Toplumdaki değer yitimi, küçümsenen ve aşağılanan Sait Sarioğlu'nun aniden futbolcu olarak toplumda yükselişi, kültür hayatımızdaki çözüme, yok edilen İstanbul mimarisi gibi hususların altı çizilir romanda (İleri, 2015: 411). Metinde elliler Türkiye'si eleştirel dille sorunsallaştırılmıştır. Bilgisizlik, görgüsüzlük, yeni hayat tarzı, sosyete, futbolun ilgi odağı olması ve nasıl yönetildiği mizahi açıdan eleştiri konusu yapılmıştır (Andaç, 2015: 136-137,141). İlk basımı Türkiye'de profesyonel futbolun kurumsallaştığı yıllara denk gelen roman; futbol etrafında gelişen ilişkileri, yaygın eğilimleri, kitlesel davranış biçimlerini, sporun örgütlenme biçimini mizah sanatının olanaklarıyla sorunsallaştırmıştır. Halkın ilgisinin ünlü futbol takımları ve futbolcular üzerine olması, sosyoekonomik ve siyasal sorunlardan ziyade 7/24 futbol konuşan bir toplum düzeni eleştirilir. 50'lerin başlangıcında liberal piyasa değerlerinin yükselişine paralel biçimde profesyonel futbolculuğun da kısa yoldan zengin olma ve sınıf atlama vasıtası haline gelmesi, diğer konuların önüne geçmesi eleştirel gözle mercek altına alınan hususlardan biridir Gol Kralı'nda.

Kitleselliğin futbol ekseninde gelişmesinde iktidar etkisi de es geçilmemiştir metinde. Yazarın perspektifinde futbol, egemen siyasetlerden ve genel toplumsal sistemden bağımsız bir sosyal alan değildir. Toplumunu idare etmenin bir vasıtası, kamusal sorunlarda ve kriz zamanlarında halkın ilgisini saptıran bir araçtır. Oyun, eğlence, fiziksel aktivite gibi yönlerinin ötesinde kitlesel özdeşleşme ve kolektif kimlik sahasıdır. Sosyal ve ekonomik sorunlarla boğuşan milyonlarca insan için katarsis ve kimlik işlevi sağlar. Bireysel başarısızlıklar ve hayal kırıklıkları bir takıma duygusal bağlanma ve taraftar kimliğiyle telafi edilir. Öyle ki "... bir insanı bir takıma çeken asıl güçlü halat, kimlik vaadidir. Tek bir kararla, birkaç saniye içinde, uğraşmadan yorulmadan şak diye yepyeni bir kimlik kazanılır. Erzurumlu bakkal Recep, Erzurumlu bakkal Cimbomlu Recep olur. Milyonlarca kişilik bir "biz" ordusunun parçası haline gelir. Taraftarlık tercihini güçlü bir takımdan yana kullanmak, güçlü bir kimlik edinmenin avantajını da, haliyle, birlikte getirir" (Kozanoğlu, 1996: 109-110). Her yaştan ve kesitten insanı bir arada toplayıp ilgi uyandıran, karşılıksız mesai harcatan, konuşuran ve çatıştıran, toplumsal enerjiyi kendisine çeken böylesine bir faaliyet yoktur. "Nerde, nasıl, hangi yollardan bir futbol maçındaki kadar kalabalıklar rahatlayabilir, boşalabilir, coşkunculularını dindirebilir ki?" (Dursun, 1974). Kitlesel enerji ve duygu patlamalarının yansıdığı bir emniyet süpabıdır. Gerçek manada sportif faaliyet için değil elbette boşalıp rahatlamak içindi bu düzeyde bir futbolseverlik. Kimlere söveceklerini bilmeyen ki o kişilere de sövmeleri olanaksız olan bu kitlelerin futbol bağlamında birbirlerine ve hakemlere sövmesi, politikacıların çok işine gelen bir durumdur. Toplumda biriken öfkenin tehlikesiz biçimde boşaltım alanıdır futbol. Halkı, realitenin dışındaki yapay konu ve sorunlara odaklama işlevi üstlenir.

Yıldız futbolculardan oluşan bilindik İstanbul takımlarının stadyumların ötesinde ülkenin her yanına yayılmış taraftar kitleleri söz konusudur. Azınlık bir kesimin yüklü miktarda para kazandığı, çoğunluğunsa imrendiği ve özdeşlik kurduğu bir olgu. Marksist terminolojinin futbol analizlerine benzer biçimde, bir tür afyon ve uyuşturucudur bu spor, yazara göre. Bu yönleriyle yönetimlerin işini kolaylaştıran ideolojik bir aygıttır. Aziz Nesin, toplumun futbolla kurduğu ilişki üzerinden kişilerin

sporu tatbik etme biçimlerini, spor örgütlenmesi ve spor-insan ilişkisi eksenindeki çarpıklıkları eleştirir. Toplumcu gerçekçi bir yazar olarak, Türkiye’de spor olgusunun yanlış biçimde kurumsallaştığının altını çizer. Yazarın yaptığı dolaylı göndermelerde, kitlelerin sporla edilgen konumda ve seyirci olarak ilgi kurmalarını eleştirdiğini çıkarsamak mümkündür.

Eser, yazıldığı dönemde sporun düzenini başlıca ve yan karakterler üzerinden sorunsallaştırarak toplumdaki genel eğilimleri ve olumsuz koşulları resmeder. Çoğunluğun sporla temas etme biçimindeki sorunları göstermesinin yanı sıra, toplumun yaygın eğilimleri ve kamusal ilgileri hakkında da eleştirel bir tutum benimser. Romanın iddiasına göre ülkeye dair ekonomik, sosyal, kültürel vs. elzem sorunlar tartışılmayı ve çözülmeyi beklerken, böylesi konuların yerini futbol almıştır. Yaşlı teyzesi Berrin Hanım ve Madam Anjel dahi futbol ve futbolcular üzerine Sait’ten katbekat daha bilgilidir. Yediden yetmişe herkes futbol konuşmaktadır. Futbol başlıca kamusal alan konusudur. Oynayanlar ve bu işten para kazananlar profesyonel sporcu azınlıktır. Futbolu seyreden ve sürekli konuşan edilgen konumdaki halksa bu konuda kendi zararına mesai harcamaktadır. Kitleler, Tozkoparan ve Hacetbaba olarak karikatürize edilen büyük İstanbul kulüpleri ve futbolcularıyla özdeşleşir. Özdeşleşenler, sporu bizzat yapan kişiler değil, seyreden ve bu takımlarla duygusal bağ kuran halktır. Toplumun önemli kısmının spor yapmadığı, kitlelerin spora edilgen biçimde seyirci olarak katıldığı vurgusu romanın örüntüsünde sıklıkla göze çarpan bir öğedir. “Gazeteleri arka sayfadan okumaya başlayan bir okuyucu” tipolojisiyle sporun düzeni, yapılış biçimi ve kitlelerin toplumsal ve politik yaşama yönelik bilinçlilik durumu sorunsallaştırılmıştır.

Gülmece öğelerini anlatısında araç kılan yazar toplumsal eleştiriye merkeze koymuştur. Aslolan gülünç durumların betimlemesini yapmaktan ziyade, gülünçlüklere neden olan durumların saptanmasıdır. Toplumsal koşulları sorunsallaştırmış, eleştirel yöntemini daha iyi bir dünyaya varma çabasına koşut uygulamıştır. Yazarın metinlerinde ironi ve abartı öğeleriyle yüklü bir eleştirel yöntem söz konusudur (Andaç, 2015: 68-69, 78-79). Olay örgüsünde sporla alakasız Sait Sarioğlu’nun 24 yaşında futbolcu olması, antrenman esnasında köşkteki çukura düşüp sonrasında gözlerinin ve şuurunun açılması, gördüğü tedavilerle erkeklik gücündeki artış, Duvar Ahmet’in dramına da tanıklık ederek ünlü bir futbolcu olup akabinde de futbolun toplumsal işlevlerini sorgulayıp bırakması vb. abartı öğelerine sıklıkla rastlanır. Ancak yazar, absürt durumlar ve aşırı abartılı durumlar üzerinden toplumsal gerçekliğin silüetini billurlaştırmıştır. Mevcut düzenin ürünü olan olumsuz tipler üzerinden neyin olmaması gerektiğinin de altı çizilir. Sait’in futbolcu olma serüveninde Erol İpkıran ve Dünder Dubara karakterleri üzerinden anlatılan futbol dünyasındaki entrikalar, spor basını mekanizması ve futbol-iktidar ilişkileri, yozlaşmış sosyete tabakasının futbola merakı gibi hususlar futbolun içinde bulunduğu sosyal sistemle ilişkileri bağlamında ele alındığının göstergeleridir. Spor, toplumdan bağımsız ve koşulların üstüne çıkan salt bir sportif oyun değil, içinde bulunduğu sisteminbağımlı değişkenidir. Son tahlilde Gol Kralında, futbolla birlikte toplumsal yozlaşmanın da eleştirisinin yapıldığını söylemek mümkündür.

Yazar Katkıları

Araştırmada yazarın katkı oranı %100’ dür

Etik Beyan

Bu makalede dergi yazım kurallarına ve bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uyulmuştur. Makale ile ilgili doğabilecek her türlü ihlallerde sorumluluk yazarlara aittir.

Çıkar Çatışması

Yazar çalışma ve yayımlanması konularında herhangi bir çıkar çatışması belirtmemiştir.

KAYNAKÇA

- Akis (1974). Gol kralı Sait Hopsait. İçinde Nesin, A. *Gol Kralı* (ss. 363-365). İstanbul: Tekin Yayınevi.
- Alver, K. (2019). Edebiyat sosyolojisi incelemeleri İçinde. K. Alver (Edt.), *Önsöz*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Andaç, F. (2011). *Romanda ve öyküde gerçeklik arayışları*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Andaç, F. (2015). *Gülen düşünce, muhalif kimlik: Aziz Nesin*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Atabeyoğlu, C. (1991). *Türkiye'de spor yazarlığının 100.Yılı*. TSYD.
- Aytaç, G. (2020). *Bilgiden kurmacaya: Bir çağdaş edebiyat çözümlemesi*. Ankara: FOL Yayınları.
- Behramoğlu, A. (2020). *Aziz Nesin'li anılar*. İstanbul: Tekin Yayınevi.
- Belge, M. (2012). *Mitarist modernleşme: Almanya, Japonya, Türkiye*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Dursun, T. (1974). Futbolumuzun tiği. İçinde Nesin, A. *Gol Kralı* (ss. 365-367). İstanbul: Tekin Yayınevi.
- Eğribel, E. (2017). Sosyoloji ve sanat-edebiyat ilişkisi üzerine. *Sosyologca*, 13-14, 51-58.
- Fişek, K. (1985). *100 soruda Türkiye spor tarihi*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Galeano, E. (2008). *Gölgede ve güneşte futbol* (Çev: Ertuğrul Önalp/M.Necati Kutlu). İstanbul: Can Yayınları.
- Kurt, M. (2004). Spor-toplum ve ötesi. İçinde *Olimpiyat Oyunları kimin oyunu?*. Özgür Üniversite Forumu, 25, Ocak-Mart.
- Moran, B. (1988). *Edebiyat kuramları ve eleştirisi*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- İleri, S. (2015). *Edebiyatımızda sevdiğim romanlar kılavuzu*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Kongar, E. (2016). *Yazarlar, eleştiriler, anılar*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kozanoğlu, C. (1996). *Türkiye'de futbol: Bu maçı alıcaz!*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kudret, C. (2016). *Türk edebiyatında hikaye ve roman*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Nesin, A. (1990). *Yetmiş beşinci yaşında Aziz Nesin(iç)*. Tüyap.
- Nesin, A. (2011). *Sanat yazıları*. İstanbul: Nesin Yayınevi.
- Nesin, A. (2015). *Aziz Nesin'in güncesi: Mum Hala*. İstanbul: Nesin Yayınevi.
- Nesin, A. (2018). *Sporcu milletiz vesselam: Spor yazıları ve öyküleri* (4. Baskı). İstanbul: Nesin Yayınevi.
- Nesin, A. (2019). *Ah biz ödlele aydınlar*. İstanbul: Nesin Yayınevi.
- Nesin, A. (2021). *Gol Kralı* (10. Baskı). İstanbul: Nesin Yayınevi.
- Soykan, Ö. N. (2019). *Edebiyat sosyolojisi: Kuram ve uygulama*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Ural, T. K. (2019). *Yaban: Yakup Kadri Karaosmanoğlu*. İçinde Ö. N. Soykan (Der.), *Edebiyat sosyolojisi: Kuram ve uygulama*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Pazarkaya, Y. (2015). *Aziz Nesin konuşuyor*. İstanbul: Nesin Yayınevi.
- Yiğitoğlu, M. (2021). Sosyolojik eleştirisi. İçinde Bingöl, U., & Yılmaz, E. (Edts.), *Edebiyat Yazıları-II: Eleştirisi kuramları ve metin tahlilleri*. İstanbul: Dün Bugün Yarın Yayınları.

Makale Geliş : 15.11.2023

Makale Kabul : 29.12.2023

Açık Erişim Politikası

Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.
<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.tr>